

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Ozdravení školního stravování z pohledu hygienika

MUDr. Jarmila Rážová, Ph.D.
zástupkyně hlavního hygienika ČR
ředitelka odboru ochrany veřejného zdraví

Školní stravování

Regulováno evropským potravinovým právem

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
v platném znění:

Stravovací služba (výroba, příprava, rozvoz, přeprava, značení, skladování a uvádění pokrmů do oběhu) =
činnost epidemiologicky závažná (§ 23 , § 19)

Osoba provozující stravovací službu (§ 24, § 21) musí zajistit:

- aby **podávané pokrmy splňovaly výživové požadavky podle skupiny spotřebitelů**, pro které jsou určeny;
- aby **nedošlo k ohrožení nebo poškození zdraví fyzických osob infekčním nebo jiným onemocněním.**

Kontrola (státní zdravotní dozor) je prováděna **orgány ochrany veřejného zdraví** (Krajské hygienické stanice, Hygienická stanice hl. m. Prahy) a konkrétně **odbory hygieny dětí a mladistvých (HDM).**

Školní stravování – státní zdravotní dozor = priorita činnosti OOVZ-KHS/HDM

Kontrola z hlediska zdravotní nezávadnosti (bezpečnosti) podávaných pokrmů. Frekvence kontrol provozoven školního stravování je dána kontrolním plánem činnosti KHS stanoveným MZ – **minimálně 1x za 2 roky** v závislosti na hodnocení zdravotního rizika dané činnosti.

V roce 2013:

- registrováno **12 044** provozoven školního stravování a stravování dětí, **provedeno 6 237 kontrol**, tj. **51,8%** zařízení.
- **Hygienické závady: 32% provozoven školního stravování, 18% školních bufetů.**

Většinu zjištěných závad lze po projednání s kontrolovanou osobou/zřizovatelem na místě/ve stanoveném termínu odstranit:

- postupy založené na zásadách HACCP, provozní a osobní hygiena, uvádění pokrmů do oběhu, ve sledovatelnosti, datum použitelnosti, datum min. trvanlivosti; stavebně-technické nedostatky

Školní stravování – státní zdravotní dozor = prioritní činnosti KHS/HDM

- Provedeno **130 cílených šetření** na základě oznámení **v systému RASFF**, z toho **21 s pozitivním nálezem** (záměna koňského masa za hovězí, nález cizorodé látky ve vanilkových a nugátových trubičkách).
- Uložené sankce:
celkem uloženo **307 sankcí** v celkové částce 387 500 Kč
- Podněty: celkem řešeno **111 podnětů**, z toho **33 oprávněných**, 62 neoprávněných, 16 postoupeno jinému orgánu dle věcné příslušnosti.

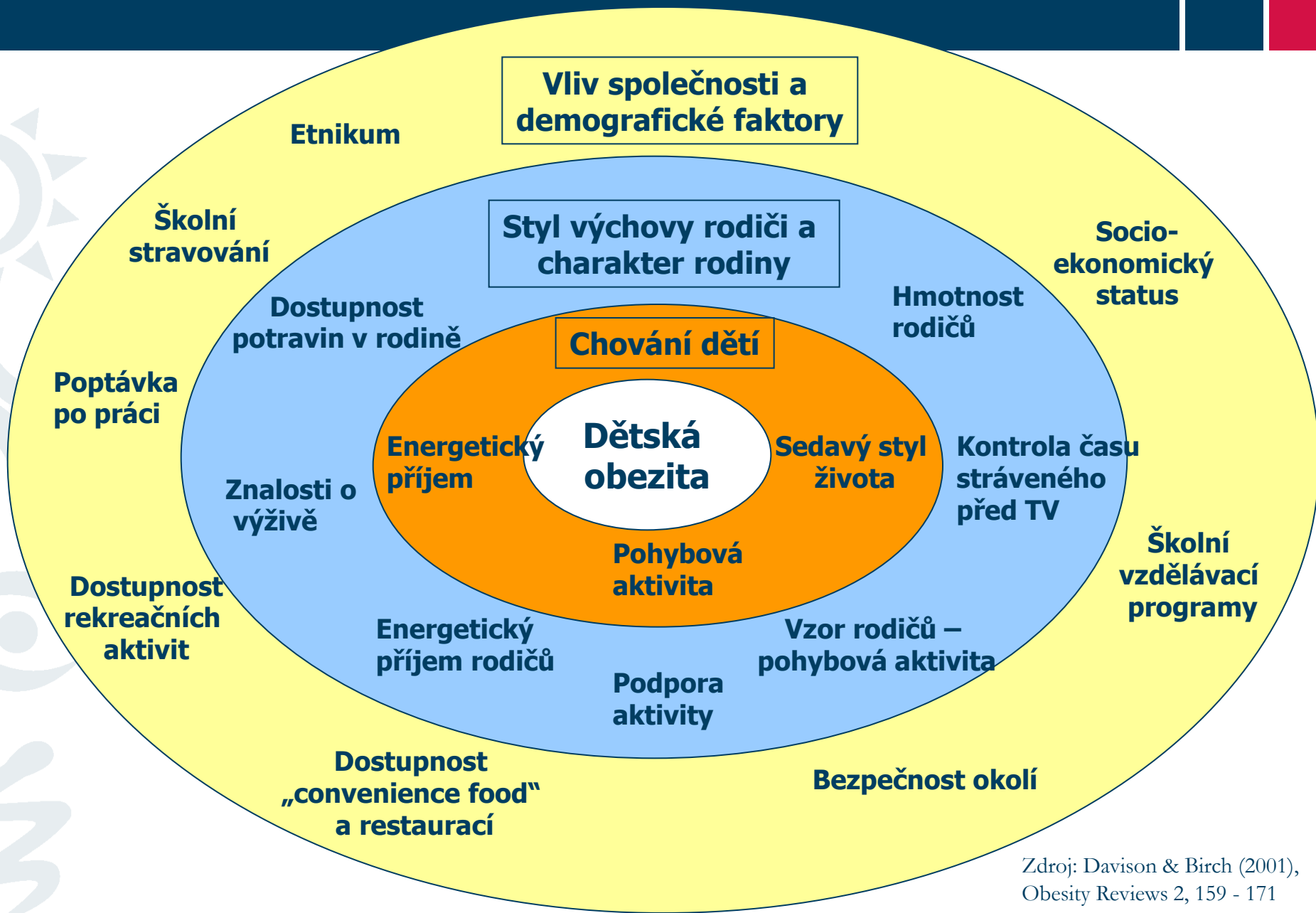
O účinnosti kontrolní činnosti, prováděné orgány ochrany veřejného zdraví (OOVZ), svědčí především naprosto **ojedinělý výskyt hromadných alimentárních onemocnění** v dozorovaných zařízeních stravovací služby.

Vliv na zdraví

V ČR dochází k nárůstu nadváhy a obezity u školních dětí - základní příčiny:

- nerovnováha mezi příjmem a výdejem energie,
- globální posun v konzumaci potravin ke stravě bohaté na energii
 - vysoký obsah cukru a tuků
 - nevhodné složení tuků
 - nízké množství vitamínů, minerálních látek a vlákniny
 - nedostatečný příjem ovoce a zeleniny
- stravovací zvyklosti (HBSC, 2010):
 - každý všední den snídá 50% dětí,
 - ve škole obědvá teplé jídlo - 73,4% dětí
 - ujídá „něco“ mezi hlavními jídly – 50% dětí.
- snížená pohybová aktivita způsobená nárůstem „sedavých“ zájmů dětí.

Vlivy, které se podílí na rozvoji dětské obezity

Stravovací zvyklosti dětí (žáků)

Zdroj: HBSC, 2010

Stravovací zvyklosti dětí (žáků)	Chlapci dle věku (%)			Dívky dle věku (%)			Celkem dle pohlaví (%)	
	11	13	15	11	13	15	Chlapci	Dívky
	Nikdy ve všední dny nesnídá	14,7	22,6	31,3	17,9	27,1	32,0	22,9
Snídá každý všední den	68,6	58,0	46,4	61,3	46,6	41,8	57,6	49,6
Svačí ve škole	95,2	90,1	89,5	96,9	90,0	88,1	91,7	91,5
Teplý oběd ve škole	77,3	74,9	66,4	80,8	75,4	64,2	72,9	72,4
Ujídá mezi jídly	47,0	50,2	54,0	52,1	48,0	50,1	50,4	50,0
Pije ve škole vodu	19,6	20,3	20,1	19,0	22,2	35,8	20,0	25,7
Pije ve škole jiné nápoje	74,0	75,8	75,8	77,3	76,2	62,3	75,2	71,9

Orgány ochrany veřejného zdraví (Hygienická služba)

„Monitoring nabídky potravin a pokrmů pro žáky základních škol v rámci školního a doplňkového stravování“ (školní bufety, nápojové a potravinové automaty, školní mléko).

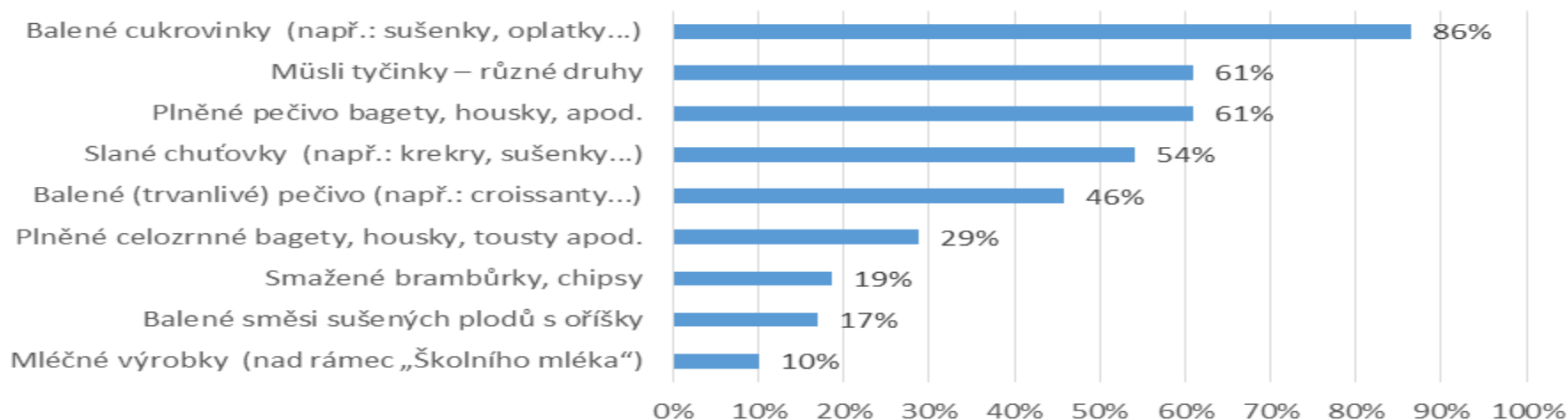
Vyšetřeno **493 ZŠ** v celé ČR.

Cíl:

Získat přehled o dostupnosti potravin, nápojů a pokrmů ve školách jako validní **podklad pro přijetí odpovídajících preventivních opatření** v oblasti školního a doplňkového stravování.

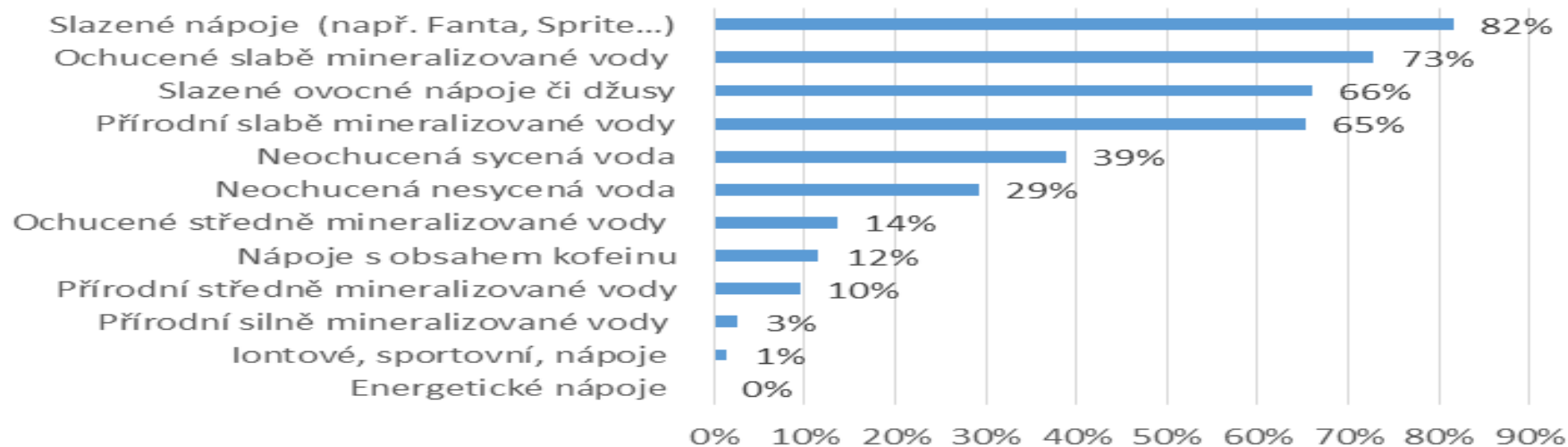
Nabídka jídelních automatů

(relativní počet automatů nabízejících danou potravinu), studie *hygienické služby*

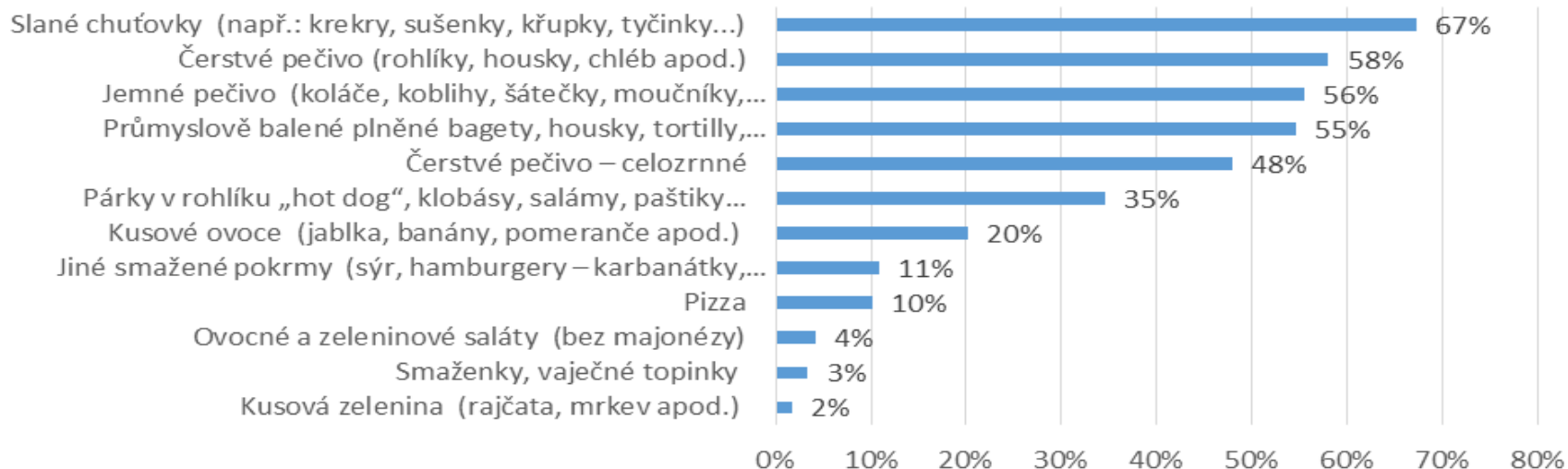
Nabídka automatů na chlazené nápoje

(relativní počet automatů nabízejících daný nápoj), studie *hygienické služby*

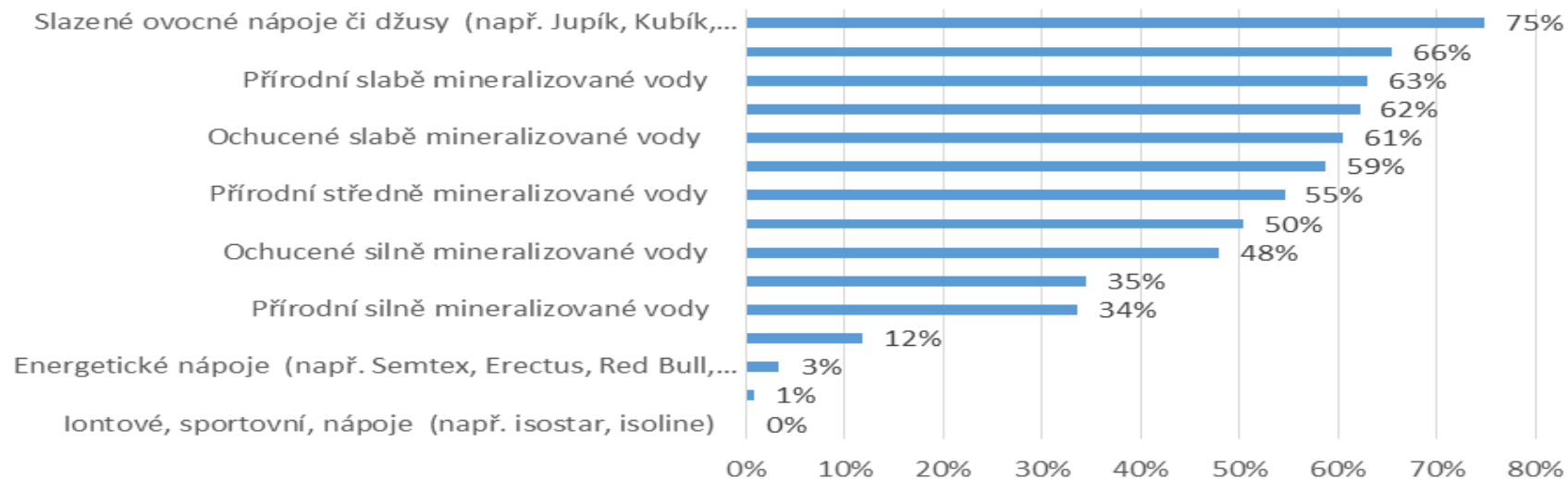
Kantýna - nabídka potravin

(relativní počet kantýn nabízejících danou potravinu), *studie hygienické služby*

Kantýna - nabídka nápojů

(relativní počet kantýn nabízejících daný nápoj), *studie hygienické služby*

Opatření OOVZ k ozdravení stravování dětí ve školách

- ✓ **Doporučená pestrost jídelníčků** - upravuje frekvenci podávaných pokrmů v souladu se zásadami zdravé výživy. Doporučená pestrost klade důraz na prevenci chronických onemocnění způsobených výživou. Snaží se ukázat směr při sestavování měsíčního jídelního lístku, u žádoucích potravin udává minimální frekvence (např. u ryb), u méně žádoucích potravin udává maximální frekvence (např. u vepřového masa). Po ověření metodiky v roce 2014 bude vytvořen SPP pro obor HDM.
- ✓ **Objektivizace výživových ukazatelů spotřebního koše** - po ověření metodiky v roce 2014 bude vytvořen SPP pro obor HDM.

Opatření OOVZ k ozdravení stravování dětí ve školách

- ✓ **Monitoring nabídky potravin a pokrmů ve školním a doplňkovém stravování ve školách - priorita v činnosti OOVZ/KHS vyhlášená MZ pro rok 2014.**
- ✓ **MZ připravilo pro MŠMT seznam doporučených potravin určených pro doplňkový prodej potravin ve školách a školských zařízeních.**
- ✓ **SZÚ se podílel na přípravě publikace „Zdravá školní svačina“ (Společnost pro výživu, SZÚ a Jako lusk).**
- ✓ **MZ a MŠMT zahájení diskuse o regulaci sortimentu automatů a bufetů.**

Další podpora MZ

- Spolupráce resortů MZ a MŠMT při realizaci
 - ✓ **Zdraví 2020** - Národní strategie ochrany a podpory zdraví a primární prevence - jednou z priorit programu je zdraví dětské populace,
 - ✓ *Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014-2020.*
- Podpora projektů v Dotačním programu NPZ – PPZ:
 - ✓ zaměřených na **optimalizaci pohybové aktivity a ozdravení výživy**
 - ✓ Škola podporující zdraví
 - ✓ zaměřených na vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti životního stylu (výživa, kouření, prevence HIV/AIDS)
 - ✓ zaměřených na zvyšování zdravotní gramotnosti rodičů, učitelů, dětí a mladistvých.

Závěr:

- Z hlediska bezpečnosti a zdravotní nezávadnosti podávaných pokrmů v zařízeních školního stravování je situace zvládnuta.
- **Prostřednictvím školního stravování** má ČR jedinečnou možnost **na pozitivní ovlivňování výživy** dětské a dorostové populace. Školní stravování je poskytováno **75-80% žáků ZŠ, 55-60% studentům SŠ** (ovlivnění 30% VDD), v **MŠ 75% 3 letých dětí a více než 90% 4-5 letých dětí - celodenní stravování (60% VDD)**.
- **Problémová oblast = DOPLŇKOVÝ PRODEJ** ve školách, nabízený sortiment potravin **neodpovídá zásadám zdravé výživy**. **Regulace sortimentu** v nápojových a svačinových automatech **není v ČR legislativně zakotvena**; způsob zajištění doplňkového prodeje ve škole je plně **v kompetenci ředitelů škol**.

Zdravé stravování = dlouhodobý vklad pro zdraví, stravovací návyky vytvořené v dětství a dospívání přetrvávají do dospělosti a patří mezi **faktory vzniku hlavních chronických neinfekčních onemocnění**.

Děkuji za pozornost.

